

Stanisław Lipiński

Poziom poczucia alienacji u nieletnich w zakładach resocjalizacyjnych

---

Acta Universitatis Lodzensis. Folia Psychologica 5, 25-34

2001

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

STANISŁAW LIPIŃSKI

Katedra Pedagogiki Specjalnej
Instytut Psychologii UŁ

POZIOM POCZUCIA ALIENACJI U NIELETNICH W ZAKŁADACH RESOCJALIZACYJNYCH

WPROWADZENIE

Pojęciem alienacji często posługują się socjolodzy, psychologdy i pedagodzy resocjalizacyjni.

Powstało wiele ujęć teoretycznych omawianego zagadnienia. Jedną z bardziej znanych jest koncepcja M. Seemana (1959), ujmująca alienację wg kryteriów typowo psychologicznych. Alienacja wg niego jest subiektywnym stanem umysłu odzwierciedlającego niekorzystny stan czynników społeczno-ekonomicznych. Koncepcja Seemana w ujęciu niektórych kategorii alienacji jest mało spójna, a przez to niewyraźna. Dotyczy to przede wszystkim sposobu rozumienia pojęcia anomii i bezradności. Jak to określa K. Korzeniowski (1990), Seeman definiując bezradność uważa, że wyalienowany człowiek jest świadomy jej istnienia. Natomiast anomia rozumiana jest przez niego jako silne dążenie do celu przy braku norm i jednoczesnej akceptacji anomicznego społeczeństwa, czego jednostka nie jest świadoma. Korzeniowski uważa, że Seeman pomieszał pojęcia w ramach jednej teorii, które pochodzą z różnych klas zjawisk.

Na uwagę zasługuje nieco odmienna koncepcja alienacji E. Fromma (1979). Uważa on, że człowiek, który nie jest w stanie włączyć się aktywnie w nurt przemian i bezrefleksyjnie poddaje się mechanizmom wpływu społecznego jest wyalienowany w sposób nieświadomy. Fakt nieświadomej alienacji nazywa fetyszycją życia polegającą na tworzeniu iluzji społecznej, w której człowiek zatapia się tracąc swoją niepowtarzalność. Wyjątkowo

zręcznie określił to Korzeniowski (1990, 128): „alienacja w rozumieniu Fromma nie należy do porządku poczuć i przeświadczeń, ale jest sposobem życia i stylem regulacji stosunków z otoczeniem”.

Alienacja w ujęciu Fromma różni się zasadniczo od koncepcji Sieemana. Jedna koncepcja należy do klasy świadomych poczuć i przekonań, druga natomiast jest nieświadomą akceptacją alienacji wrażliwą się w aktywności. Ale ani jedna, ani druga nie jest alienacją realną, lecz tylko jej skutkiem.

Interpretacja zjawiska alienacji zależy od kontekstu poznawczego osoby interpretującej. Można by się spierać czy jest możliwość poznania realnej alienacji. W końcu i tak wszystko formuje się w strukturach poznawczych człowieka stając się przez to subiektywne. I tak naprawdę to trudno określić co jest bardziej znaczące – czy realna alienacja czy też jej poczucie. Z punktu analiz psychologicznych poczucie alienacji (koncepcja Seemana (1959)) stanowi pewien obszar rzeczywistości psychicznej wspólny dla takich zjawisk jak poczucie bezpieczeństwa (koncepcja A. Maslova (1964)), poczucie koherencji (koncepcja A. Antonovsky’ego (1984)) oraz poczucie sensu i celu życia (koncepcja V. E. Frankla (1978)). Również teoria reaktancji J. W. Bremla (1966) oraz teoria wyuczzonej bezradności M. E. Seligmana (1975) nawiązuje do zagadnienia alienacji. Każda z tych koncepcji operuje własnym zestawem technik diagnostycznych opartych na kwestionariuszach. Wszystkie wymienione koncepcje znajdują swoje miejsce w ujęciu teoretycznym orientacji życiowej.

Takie ujęcie orientacji życiowej ma swoje empiryczne uzasadnienie. Badania (Lipiński 2001) prowadzone przy pomocy technik diagnostycznych reprezentujących poszczególne koncepcje z zastosowaniem analizy czynnikowej wykazały, że zmienne tj. poszczególne kategorie alienacji (SPA), poczucia sensu życia (PIL), poczucia bezpieczeństwa (KPB) i koherencji (SOC) wchodzi do wspólnego obszaru wariacji tworzącego jeden czynnik, który można określić pojęciem orientacji życiowej.

Tak rozumiana orientacja życiowa jest pojęciem szerszym od niedostosowania społecznego i również może być skutkiem realnej alienacji, czyli niekorzystnych czynników społeczno-ekonomicznych.

Na bazie koncepcji Sieemana opracowana została technika pomiaru alienacji (SPA) przez K. Kmiecik-Baran. Autorka Kwestionariusza definiuje alienację jako

przekonanie jednostki, że pewne obszary świata są obce, nie pozwalają na realizację jej potrzeb. Obce mogą być: normy społeczne, wartości, inni ludzie. Również jednostka może odczuwać obcość wobec tego co robi, oraz wobec tego co głosi w momentach, gdy czuje się zmuszana do tego co robi (Kmiecik-Baran 1995, 27).

Kwestionariusz alienacji (SPA) mierzy poczucie anomii, bezsensu, bezradności, izolacji i samowyobcowania. Kategorie te pod względem treści zbliżone są do pojęcia niedostosowania społecznego. W związku z tym Kwestionariusz Poczucia Alienacji (SPA) był wykorzystywany w badaniach jednostek z tzw. ryzyka, niedostosowanych społecznie i przestępców osadzonych w zakładach karnych.

Posługując się Kwestionariuszem (SPA) J. Szałański i Z. Olejnik (1998) dokonali pomiaru alienacji u wychowanków zreformowanego zakładu poprawczego i wychowanków młodzieżowego ośrodka wychowawczego. Wyniki porównania średnich w tych zbiorowościach wykazały, że chłopcy przebywający w zreformowanym zakładzie poprawczym w porównaniu z chłopcami z młodzieżowego ośrodka wychowawczego przejawiają istotnie wyższe globalne poczucie alienacji oraz poczucie izolacji. Autorzy wyrażają przypuszczenie, że poziom alienacji badanych chłopców odzwierciedla ich subiektywny stopień adaptacji do warunków zakładu resocjalizacyjnego. Dlatego też w nich traktowanie alienacji oraz poszczególnych jej kategorii jako wskaźników skuteczności oddziaływań resocjalizacyjnych może być obciążone błędem.

Wskaźniki poczucia alienacji (SPA) były również stosowane w celu określenia skuteczności programów profilaktyczno-terapeutycznych, jakim poddawano chłopców wywodzących się z grup podwyższonego ryzyka (Piotrowski, Zajączkowski 1999). Autorzy tych badań wyselekcjonowali grupę chłopców zagrożonych wyalienowaniem ze strony środowiska lokalnego i rodzinnego. Część tych chłopców poddała się dobrowolnie oddziaływaniom terapeutycznym w ramach programu profilaktycznego. Pozostali potraktowani zostali jako grupa kontrolna. Następnie autorzy dokonali pomiaru wskaźników alienacji w obydwu grupach. Porównanie wyników wypadło korzystniej w grupie uczestników programu. Stwierdzono tam istotnie niższe wyniki poczucia anomii i bezsensu oraz globalnego poziomu alienacji.

Relacje między doświadczeniami przemocy w dzieciństwie i poczuciem alienacji były przedmiotem badań (Kmieciak-Baran 1999). Autorka ustaliła, że istnieje związek między krzywdzeniem emocjonalnym i zaniedbywaniem ze strony matki i ojca a poczuciem bezsensu, samowyobcowania i ogólnego poziomu alienacji. Również izolacja więzienna podwyższa wskaźniki wyalienowania.

Badania prowadzone przy pomocy kwestionariusza SPA wykazały, że poczucie alienacji jest bliskoznaczne z pojęciem niedostosowania społecznego i jest relatywne w stosunku do środowiska. Wskaźniki alienacji mogą więc ulegać wahaniom ze względu na czynniki środowiskowe. Programy wczesniej interwencji oraz profilaktyka mogą przyczynić się do wyeliminowania szkodliwego działania alienującego środowiska.

CEL, HIPOTEZY, BADANA GRUPA I METODA

Celem badań było ustalenie różnic w zakresie alienacji między chłopcami i dziewczętami niedostosowanymi społecznie przebywającymi w zakładzie resocjalizacyjnym oraz chłopcami i dziewczętami bez znamion niedostosowania. Przedmiotem badań jest również wykazanie różnic w poczuciu alienacji ze względu na płeć badanych.

Postawiono następujące hipotezy:

1. Chłopcy niedostosowani społecznie mają istotnie wyższe poczucie alienacji i jej komponentów w porównaniu z chłopcami bez znamion niedostosowania.

2. Dziewczeta niedostosowane społecznie mają istotnie wyższe poczucie alienacji i jej komponentów w porównaniu z dziewczętami bez znamion niedostosowania.

3. Chłopcy niedostosowani w porównaniu z niedostosowanymi dziewczętami przejawiają istotnie wyższe poczucie alienacji i jej komponentów.

4. Chłopcy dostosowani społecznie w porównaniu z dziewczętami przejawiają istotnie niższe poczucie alienacji i jej komponentów.

Badania zostały przeprowadzone przy użyciu Skali Poczucia Alienacji (SPA) autorstwa Kniecik-Baran (1995). Skala ta jest narzędziem poprawnym w zakresie właściwości psychometrycznych. Współczynniki rzetelności rtt są zadowalające dla anomii, bezsensu, bezradności i izolacji ($rtt = 0,94-0,98$). Dla podskali samowyobcowania współczynnik ten jest niższy i wynosi $rtt = 0,28$. Dla całej skali współczynnik ten wynosi $rtt = 0,80$. W związku z tym, że poddano w wątpliwość trafność tej skali a co się z tym wiąże zakwestionowano możliwość stosowania jej w badaniach indywidualnych (Szałański, Olejnik 1998). Postanowiono sprawdzić jej homogeniczność na 653-osobowej próbie rozumianą jako korelacje subkategorii z wynikiem globalnym poczucia alienacji. Współczynniki korelacji globalnego poczucia alienacji z poszczególnymi jej kategoriami są następujące: z anomią ($r = 0,39$ przy $p < 0,05$), bezsensiem ($r = 0,70$ przy $p < 0,05$), bezradnością ($r = 0,76$ przy $p < 0,05$), samowyobcowaniem ($r = 0,68$ przy $p < 0,05$), izolacją ($r = 0,65$ przy $p < 0,05$). Poddano również analizie czynnikowej przy tej samej liczebności próby (653 osoby) wszystkie kategorie SPA łącznie z globalnym wynikiem poczucia alienacji. W wyniku czego wyodrębniony został czynnik składający się z następujących składników: anomia (+0,29), bezsens (+0,70), bezradność (+0,79), samowyobcowanie (+0,72), izolacja (+0,70) oraz ogólny wynik alienacji (+0,98). Współczynniki te stanowią wskaźnik udziału poszczególnych kategorii oraz sumy wyników tych kategorii w czynniku, który można określić jako poczucie alienacji. Analiza czynnikowa wyodrębniła drugi czynnik, którego ładunek stanowi przede wszystkim anomia ze znakiem ujemnym (-0,88), co może oznaczać, że jest to dość złożone i względnie

odrębne. Wyniki tych analiz pozwalają uznać SPA za trafne i rzetelne narzędzie pomiaru. Opis konstrukcji tej skali oraz jej charakterystyka psychometryczna znajduje się w publikacjach Kmiecik-Baran (1993, 1995, i 1999).

Badaniom poddano 50 chłopców i 50 dziewcząt niedostosowanych społecznie w wieku 15–18 lat stanowiących dwie grupy kryterialne. Chłopcy ci i dziewczęta byli wychowankami młodzieżowych ośrodków wychowawczych na terenie Łodzi. W skład grup kontrolnych wchodziło 50 chłopców i 50 dziewcząt w wieku 15–18 lat z łódzkich szkół zawodowych. Badania przeprowadzono w maju i czerwcu 2000 r.

PREZENTACJA ŚREDNICH WYNIKÓW POCZUCIA ALIENACJI U NIEDOSTOSOWANYCH DZIEWCZĄT I CHŁOPCÓW ORAZ W GRUPACH BEZ ZNAMION NIEDOSTOSOWANIA

Porównanie średnich wskaźników poczucia alienacji pozwoliło zróżnicować badane grupy ze względu na kryterium społecznego niedostosowania oraz ze względu na płeć badanych.

Tabela 1

Różnice między chłopcami dostosowanymi (M_d) i niedostosowanymi społecznie (M_n) w zakresie średnich wskaźników alienacji SPA

Kategorie poczucia alienacji	Średnia		Odchylenie standardowe		Błąd standardowy		df	t	p
	M_n	M_d	M_n	M_d	M_n	M_d			
Anomia	50,6	49,3	8,30	6,11	1,17	0,86	98	0,90	0,36
Bezsens	44,7	39,7	8,12	7,87	1,14	1,11	98	3,12	0,002
Bezradność	45,0	37,5	7,46	9,28	1,05	1,31	98	4,46	0,00002
Samowyobcowanie	45,7	37,2	4,31	9,20	0,61	1,30	98	5,88	0,00000
Izolacja	44,3	37	6,93	9,72	0,98	1,37	98	4,30	0,00000
Wynik ogólny	230	198	24,1	33,8	3,41	4,78	98	5,45	0,00000

Niedostosowani społecznie chłopcy w porównaniu z grupą kontrolną charakteryzują się istotnie wyższym poczuciem bezsensu i bezradności. Stwierdza się również istotnie wyższe w tej grupie wskaźniki samowyobcowania i izolacji. Nie stwierdza się natomiast istotnych różnic między tymi grupami w zakresie anomii.

Globalny wynik alienacji rozumiany jako suma poszczególnych kategorii SPA jest również istotnie wyższy w męskiej grupie kryterialnej.

Tabela 2

Różnice między dziewczętami dostosowanymi (K_d) i niedostosowanymi społecznie (K_n) w zakresie średnich wskaźników alienacji SPA

Kategorie poczucia alienacji	Średnia		Odchylenie standardowe		Błąd standardowy		df	t	p
	K_n	K_d	K_n	K_d	K_n	K_d			
Anomia	50,8	50,2	5,79	7,13	0,81	1,00	0,49	98	0,62
Bezsens	41,4	44,4	7,67	3,65	1,08	0,51	2,56	98	0,01
Bezradność	43,7	43,2	10,1	9,74	1,42	1,37	0,22	98	0,82
Samowyobcowanie	42,5	40,0	8,11	8,31	1,14	1,17	1,53	98	0,12
Izolacja	40,3	36,5	7,24	8,52	1,02	1,20	2,36	98	0,02
Wynik ogólny	217	214	23,5	26,2	3,32	3,70	0,63	98	0,52

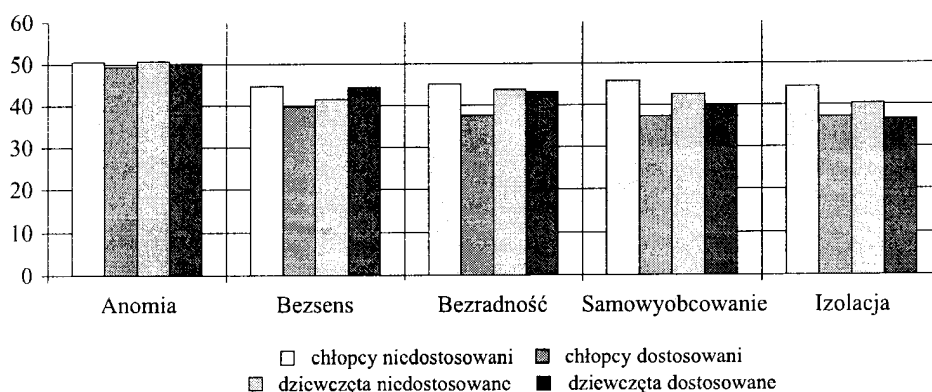
Nieco inaczej ułożyły się średnie wyniki poszczególnych kategorii alienacji w grupach żeńskich. Okazuje się, że dziewczęta bez znamion niedostosowania w porównaniu z grupą kryterialną, mają istotnie wyższy wskaźnik poczucia bezsensu. Natomiast dziewczęta niedostosowane społecznie mają istotnie wyższe poczucie izolacji. Poczucie anomii, bezradność, samowyobcowanie oraz ogólny wynik alienacji nie różnicuje badanych grup żeńskich w sposób statystycznie istotny.

Tabela 3

Różnice między chłopcami niedostosowanymi (M_n) i dziewczętami niedostosowanymi społecznie (K_n) w zakresie średnich wskaźników alienacji SPA

Kategorie poczucia alienacji	Średnia		Odchylenie standardowe		Błąd standardowy		df	t	p
	M_n	K_n	M_n	K_n	M_n	K_n			
Anomia	50,6	50,8	8,30	0,86	1,17	0,81	98	0,13	0,88
Bezsens	44,7	41,4	8,12	1,11	1,14	1,08	98	2,13	0,03
Bezradność	45,0	43,7	7,46	1,31	1,05	1,42	98	0,78	0,43
Samowyobcowanie	45,7	42,5	4,31	1,30	0,61	1,14	98	2,42	0,01
Izolacja	44,3	40,3	6,93	1,37	0,98	1,02	98	2,83	0,005
Wynik ogólny	230	217	24,1	4,78	3,41	3,32	98	2,64	0,009

Stwierdza się istotne różnice między chłopcami i dziewczętami niedostosowanymi społecznie w zakresie kategorii bezsensu, samowyobcowania, izolacji oraz ogólnej alienacji. Niedostosowane dziewczęta w porównaniu z chłopcami mają istotnie niższe poczucie bezsensu, samowyobcowania i izolacji. Ogólny wynik alienacji również jest istotnie niższy u niedostosowanych dziewcząt. Natomiast kategoria bezradności i anomii nie różnicuje porównywanych grup w sposób istotny statystycznie.

Wykres 1. Średnie wskaźniki poszczególnych kategorii SPA w porównywanych zbiorowościach

Tabela 4

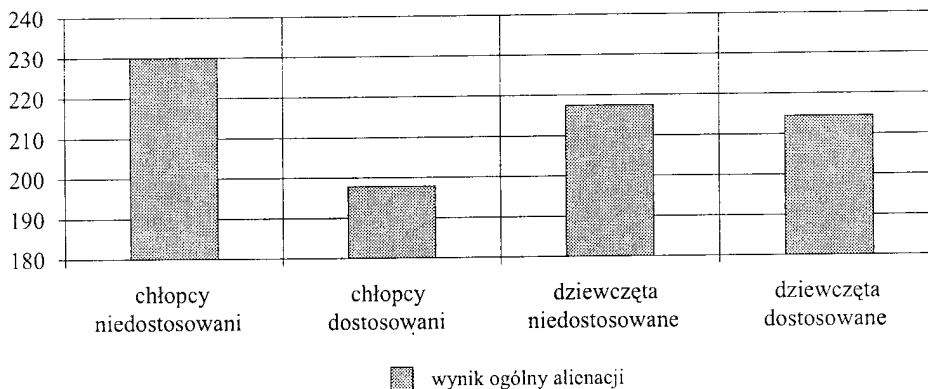
Różnice między chłopcami dostosowanymi (M_d) i dziewczętami dostosowanymi społecznie (K_d) w zakresie średnich wskaźników alienacji SPA

Kategorie poczucia alienacji	Średnia		Odchylenie standardowe		Błąd standardowy		df	t	p
	M_d	K_d	M_d	K_d	M_d	K_d			
Anomia	49,3	50,2	6,11	7,13	0,86	1,00	98	0,66	0,50
Bezsens	39,7	44,4	7,87	3,65	1,11	0,51	98	3,82	0,0002
Bezradność	37,5	43,2	9,28	9,74	1,31	1,37	98	2,98	0,003
Samowyobcowanie	37,2	40,0	9,20	8,31	1,30	1,17	98	1,58	0,11
Izolacja	37	36,5	9,72	8,52	1,37	1,20	98	0,26	0,79
Wynik ogólny	198	214	33,8	26,2	4,78	3,70	98	2,69	0,008

Dziewczęta i chłopcy z grup kontrolnych nie różnią się w zakresie poczucia anomii, izolacji i samowyobcowania. Pozostałe kategorie SPA różnicują badane grupy w sposób istotny statystycznie. Dostosowane dziewczęta w stosunku do

chłopców czują się bardziej bezradne. Mają również istotnie wyższe poczucie bezsensu. W związku z tym stwierdza się w tej grupie wyższe poczucie alienacji.

Wykres 2. Średnie wskaźniki ogólnego poczucia alienacji w porównywanych zbiorowościach

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Różnice w zakresie średnich wskaźników poczucia alienacji między porównywanymi zbiorowościami wskazują na podobieństwo poczucia alienacji z niedostosowaniem. Świadczą o tym istotne różnice między niedostosowanymi i dostosowanymi chłopcami w zakresie wszystkich kategorii (oprócz anomii) SPA. Niedostosowani chłopcy w porównaniu z rówieśnikami bez znamion niedostosowania charakteryzują się istotnie wyższym poczuciem bezsensu i są bardziej bezradni. Mają także wyższe poczucie samowyobcowania i izolacji. Ogólny średni wskaźnik alienacji rozumiany jako suma poszczególnych kategorii również jest wyższy w grupie niedostosowanych chłopców.

Stwierdza się mniejsze różnice (w porównaniu z grupami męskimi) w zakresie omawianych kategorii między niedostosowanymi i dostosowanymi dziewczętami. Niedostosowane dziewczęta czują się bardziej izolowane, natomiast ich dostosowane rówieśniczki mają wyższe poczucie bezsensu. Pozostałe kategorie oraz ogólny poziom alienacji nie różnicuje tych grup w sposób istotny statystycznie.

Niedostosowani chłopcy mają istotnie wyższe poczucie alienacji od niedostosowanych dziewcząt. Grupy te różnią się ze względu na kategorie bezsensu, samowyobcowania, izolacji oraz globalnego poczucia alienacji.

W grupach kontrolnych różnice ze względu na płeć układają się odwrotnie niż w kryterialnych. Oznacza to, że dziewczęta czują się bardziej wyalienowane niż chłopcy ze względu na istotnie wyższe poczucie bezsensu i bezradności. Ogólny wynik alienacji w tej grupie również jest istotnie wyższy.

Można zatem przyjąć, że poszczególne (oprócz anomii) kategorie poczucia alienacji mogą stanowić wskaźnik niedostosowania społecznego u chłopców. Wynika to ze znacznego zróżnicowania grup męskich ze względu na średnie wskaźniki tych kategorii.

Małe różnice między dziewczętami z grupy kontrolnej i grupy kryterialnej oraz odwrotność różnic w grupach kryterialnych i kontrolnych ze względu na płeć badanych wskazuje na inny sposób reagowania na realną alienację u dziewcząt i chłopców.

W piśmiennictwie (Korzeniowski 1990; Kmieciak-Baran 1995) dokonuje się rozróżnienia na alienację realną, rozumianą jako niekorzystny dla jednostki obiektywny układ czynników społeczno-ekonomicznych, oraz na poczucie alienacji rozumiane jako odzwierciedlenie w umysłach tej pierwszej.

Można więc uznać obiektywną alienację jako przyczynę poczucia alienacji. Jak wynika z układu różnic poczucia alienacji mierzonego SPA, jakie występują w grupach kryterialnych i kontrolnych, płeć stanowi zmienną pośrednią między alienacją a jej poczuciem. Dziewczęta, jak z tego wynika, są mniej wrażliwe na zmiany zarówno niekorzystnych jak i korzystnych czynników środowiskowych. Chłopcy natomiast w stosunku do dziewcząt reagują wyższym poziomem poczucia alienacji na złe czynniki oraz niższym poczuciem alienacji na korzystne czynniki. Ta szczególna podatność chłopców sprawia, że ich niedostosowanie społeczne jest nieco innym zjawiskiem niż niedostosowanie dziewcząt.

BIBLIOGRAFIA

- Antonov'sky A. (1984), *Sense of Coherence as a Determinant of Health*, [w:] J. D. Matarazzo et al. (eds.), *Behavioral Health: A Handbook of Health Enhancement and Disease Prevention*, Wiley, New York
- Bremh J. W. (1966), *A theory of psychological reactance*, Academic Press, New York
- Frankl V. E. (1978), *Nieświadomy Bóg*, Instytut Wydawniczy PA, Warszawa
- Fromm E. (1979), *The sane society*, Routledge & Kegan Paul, London
- Kmieciak-Baran K. (1993), *Poczucie alienacji. Treść i charakterystyka psychometryczna*, „Przegląd Psychologiczny”, **4**, 461–480
- Kmieciak-Baran K. (1995), *HIV/AIDS. Alienacja oraz wsparcie i odrzucenie społeczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk
- Kmieciak-Baran K. (1999), *Młodzież i przemoc. Mechanizmy socjologiczno-psychologiczne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa

- Korzeniowski K. (1990), *O dwóch psychologicznych podejściach do problematyki alienacji. Próba syntezy*, „Przeгляд Psychologiczny”, **1**, 121–145
- Lipiński S. (2001), *Spostrzeganie postaw wychowawczych rodziców i orientacja życiowa a funkcjonowanie społeczne nieletnich*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź
- Maslow A. (1964), *Teoria hierarchii potrzeb*, [w:] J. Reykowski (red.), *Problemy osobowości i motywacji w psychologii amerykańskiej*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa
- Piotrowski P., Zajączkowski K. (1999), *Poczucie alienacji chłopców z grupy wysokiego ryzyka. Efektywność oddziaływań profilaktycznych*, „Psychologia Wychowawcza”, **5**, 428–441
- Seeman M. (1959), *On the meaning of alienation*, „American Sociological Review”, **24**, 783–794
- Seligman M. E. (1975), *Helplessness. On Depression, Development, and Death*, W. H. Freeman, San Francisco
- Seligman M. E. (1993), *Optymizmu można się nauczyć. Jak zmienić swoje myślenie i swoje życie*, Wydawnictwo Media Rodzina, Poznań
- Szalański J., Olejnik Z. (1998), *Poczucie alienacji u nieletnich przebywających w zakładach resocjalizacyjnych*, [w:] J. Szalański (red.), *Wina–Kara–Nadzieja–Przemiana*. Materiały I Krajowego Sympozjum Penitencjarnego Kalisz 25–27 września 1996. Zakład Psychologii Resocjalizacyjnej UW, Centralny Zarząd Służby Więziennej, Centralny Ośrodek Służby Więziennej, Łódź–Warszawa–Kalisz

STANISŁAW LIPIŃSKI

THE LEVEL OF ALIENATION OF MINORS IN REFORMATORIES

The article relates a research performed on a group of 50 boys and 50 girls, 15–18 years of age, socially unit and staying in reformatories, and on a reference group of other 50 boys and 50 girls who do not display any traces of being socially unfit, measured using the Alienation Feeling Scale (AFS), developed by Kmiećik-Baran.

The main objective of the research was to determine differences in feeling alienated between the examined and reference groups, as well as differences in regard of their sex.

The differences in average alienation rates between the groups show a similarity of feeling alien and being unfit, which is proved by substantial differences between the fit and unfit boys in all AFS categories except anomia.

Lesser differences of the said categories have been observed between the fit and the unfit girls.

The unfit girls feel more isolated while their fit peers show a higher sense of meaninglessness of life.

Substantial differences can be observed in regard of the sex of the groups being examined, suggesting that the boys are more sensitive to both favorable and unfavorable conditions, which consequently increases their alienation level. This particular susceptibility of the boys makes their being socially unfit a phenomenon of a slightly different nature than that of the girls.

Key word: the level of alienation.